

Laimutis BILKIS

Lietuvių kalbos institutas

DĖL MIESTELIO VARDŲ *Saldutiškis* RAIDOS IR KILMĖS

1. Lietuvos miestų ir miestelių vardų raida ir kilmė gana išsamiai tirta tam skirtoje Aleksandro Vanago monografijoje (Vanagas 1996). Pagal pasirinktus atrankos kriterijus čia išanalizuoti 165 urbanonimai, kuriais įvardijamos gyvenamosios vietos svarbios administraciniu, istoriniu ir urbanistiniu požiūriu. Pažymėtina tai, kad tiriant vardų kilmę remtasi tų gyvenviečių istoriniais duomenimis, onimų užrašymų istorijos dokumentuose raida. Tai padėjo nustatyti tikrąją miestų ir miestelių vardų kilmę. Kita vertus, šio darbo įvade pažymėta, kad dar liko neištirta nemažai miestelių vardų, kurių raidos istorija taip pat įdomi (Vanagas 1996, 14).

Vienas iš tokių įdomios raidos pavyzdžių neabejotinai yra *Saldutiškis*, dab. miestelio Utenos raj. vardas. Nors jis ir nėra senas, tačiau turi aibę įvairiausių formos variantų. Todėl šio straipsnio tikslas ir yra, remiantis istoriniais duomenimis, nustatyti labiausiai galimą pirminę vardo formą, jos raidos (kimito) priežastis ir paaiškinti kilmę. Siekiant šio tikslo reikalinga ištirti istorines miestelio radimosi ir raidos aplinkybes, jo vardo vartosenos istorijos dokumentuose ir gyvojoje kalboje ypatumus, surasti lingvistinių ir istorinių pirminės formos sąsajų su galimu kilmės šaltiniu.

2. Išsamių gyvenvietės istorijai skirtų mokslinių tyrimų nėra. Enciklopediniuose šaltiniuose gana vieningai pateikiama vietovės istorija, tačiau jos vardų vartoseną skiriasi. Teigiama, kad Saldutiškio dvaras atsirado XVIII a. pabaigoje tarp Aiseto ir Lamesto ežerų, o gyvenvietė pradėjo kurtis XIX a. pabaigoje, dvaro savininkų Jaloveckių iniciatyva nutiesus geležinkelį Švenčionėliai – Panevėžys. Pirmojo pasaulinio karo metais vokiečiai miestelyje buvo įsteigę apskrities centrą, kuris 1920 m. tapo Linkmenų valsčiaus centru Utenos apskrityje, nes Linkmenys buvo okupuoti Lenkijos. Tarpukario Lietuvoje Saldutiškis ėmė augti. Taip pat pastebima, kad ši vietovė turėjo ir Sundutiškio, Silgutiškio vardus, dvaras anksčiau vadintas ir Sygudiškiu,

Šilgutiškiu, Sundutiškiu (UtE). *Lietuvių enciklopedijoje* rašoma, kad Saldutiškis, seniau Salgudiškis ar Salgutiškis (vietos žmonių tarpe), pradėjo kurtis 1925 m. buv. Sulgutiškio dvaro vietoje (LE 26, 334). Vėliausiai pasirodžiuosioje enciklopedijoje pastebima, jog XVIII a. pabaigoje įsikūrė Saldutiškio dvaras, dar vadintas Salgudiškiu, Silgutiškiu (VLE 20, 681). Broniaus Kviklio teigimu, Saldutiškio, kartais dar vadinamo Salgudiškiu ar Sundutiškiu, bažnytkaimio vietoje unijinės Lietuvos laikais buvo dvaras (Kviklys 1964, 741). Kraštotyros darbuose dar rašoma, jog dvaro ir miestelio įkūrėju galima laikyti Antaną Jaloveckį (1819–1894), kuris tarp Aiseto ir Lamėsto ežerų pastatė dvaro rūmus (Juodzevičius 2001, 54).

Apibendrinant enciklopedinius ir kraštotyrinius duomenis galima pastebėti teiginių dėl Saldutiškio kaip gyvenvietės (dvaro) chronologinį nesutapimą: vienų sakoma, kad dvaras įsikūrė XVIII a. pabaigoje, kitų – XIX a. (greičiausiai jo I pusėje). Be to, konstatuotina ir vardo formų įvairovė: *Sundutiškis*, *Silgutiškis*, *Sygudiškis*, *Šilgutiškis*, *Salgudiškis*, *Salgutiškis*.

3. Kalbinių Saldutiškio vardo tyrimų taip pat nėra daug. Alberto Ruzgo manymu, pirmasis Saldutiškio vardas bene bus buvęs *Salgudiškis*, vartotas spaudoje iki 1933 m. Kartu jis pažymi, kad 1928 m. turbūt pirmą kartą spaudoje jau aptinkamas *Saldutiškis*, o tų apylinkių gyventojai anksčiau ir dabar miestelį vadina *Sundutiškiu*. Ta pirminė forma *Salgudiškis* turbūt reiškę gudų, t. y. baltarusių, apgyventą vietovę, salą (Ruzgas 1988, 49–50). Kol kas nesileidžiant į diskusiją dėl pirminės formos, pastebėtina, kad motyvacijos požiūriu toks kilmės aiškinimas būtų galimas, bet struktūriškai ir darybiškai nelabai įmanomas netgi vertinant tokį darinį kaip okazionalizmą.

Lietuvos vietovardžių geoinformacinėje duomenų bazėje trumpai spėjama, kad *Saldutiškis* išsirutuliojo iš ankstesnės formos **Silgutiškis*, kuri iš avd. **Silgutis*, plg. pvd. *Šilgis*, netoli Saldutiškio esantį kaimo vardą *Šilgiškis* (LVvGDB)¹. Tokios pačios nuomonės laikosi ir Veronika Adamonytė, teigianti, jog užrašymai istorijos šaltiniuose liudija buvus vv. **Silgutiškis* (**Silgutiškiai?*, **Silgutiškės?*), kuris galėtų būti siejamas su avd. **Silgutis* – jo egzistavimą minimame kalbos plote liudija Videniškių bažnytiniuose dokumentuose užrašytos pavardės *Dorotha Sylgiowna*, *Nicolao Sylgis*, *Ioanne Sylgis*, *Andreas Sylgis de Sylgie* (Adamonytė 2008, 20).

Pateiktas istorinių ir kalbinių duomenų kontekstas rodo, kad *Saldutiškio*

---

¹ Hipotezė pateikta šio straipsnio autoriaus.

kilmės neįmanoma paaiškinti išsamiau nepatyrinėjus miestelio ir jo vardo raišdos, kuri gana sudėtinga ir paini.

4. Išnagrinėjus prieinamus rankraštinius ir spausdintus istorijos šaltinius galima teigti, kad pirmą kartą Saldutiškis minimas 1769 m. Linkmenų bažnyčios 1760–1790 m. krikšto registracijos knygoje²: *Franciscg Doylidie de Siłguszki* (LkmKrIII, 66) ir *Gabriel Winclaw de Singuszki* (LkmKrIII, 71). Tame pačiame šaltinyje 1761 m. dar užrašyta kita gyvenvietė *de Sinduciszki* (l. 6), 1762 m. – *de Sindutiszkie* (l. 15), 1778 m. – *Syndutyszki* (l. 120).

Galbūt viena iš šios gyvenvietės vardo formų laikytinas ir Antalamės-tės dvarui priklausančio viensėdžio užrašymas *Sylganiszki*. Jis užfiksuotas 1775 m. Ukmergės apskrities kūrenamų sodybų (dūmų) sąrašė (UkmKD, 143).

Kiek vėliau Saldutiškis paminėtas dviejuose 1784 m. dokumentuose. Breslaujos dekanato vietovių sąrašuose yra 2 Labanoro parapijai priklausantys viensėdžiai (*zafcianek*): per 2 mylias³ nuo Labanoro į šiaurę esantis *Sylgutyszki* ir nuo Labanoro per 2 mylias į šiaurės rytus nutolęs *Synduszki* (BrslDV, 187). Tų pačių metų Breslaujos dekanato vizitacijų akte Labanoro parapijoje įrašytas vienas viensėdis *Sylguszki*, esantis pusantros mylios nuo Labanoro (BrslVA, 108).

1795 m. Ukmergės pavieto Kuktiškių parapijos sodybų (dūmų) ir gyventojų (dūšių) surašymo akte vėl paminėti 2 Labanoro parapijai priklausantys viensėdžiai: *Syndutyszki*, kuriame yra viena sodyba ir 12 gyventojų, ir *Sylgutyszki* su 2 sodybomis ir 17 gyventojų (UkmA, 31). Viensėdžio *Syndutyszki* savininku įvardijamas Martynas, Stepono sūnus, Valiulis (*Marcin Stefana Syn Walulis*), turintis žmoną Reginą (*u Iego Zona Regina*), sūnų Antaną (*Syn Antoni*) ir dukras Marcijoną, Teresę bei Kotryną (*Curki Marcyanna, Terefsa, Katarzyna*). Kito viensėdžio *Sylgutyszki* sodybų savininkai yra Gabrieliaus sūnus Tamošius Vinclavas (*Tomasz Gabryela Syn Winclaw*) ir Lauryno sūnus Mykolas Balčiūnas (*Michał Wawrzynca Syn Balczunas*). Pagal gyventojų įvardijimus galima drąsiai teigti, kad viensėdis *Sylgutyszki* čia tapatus Linkmenų knygoje paminėtam *Singuszki*, kurio gyventojas Gabriellius Vinclavas neabejotinai yra Tamošiaus Vinclavo tėvas. Tokios pačios formos išlikusios

² Saldutiškio gyvenvietė tuo laiku priklausė Labanoro parapijai. Gretimos Linkmenų bažnyčios metrikų knygoje ji paminėta todėl, kad krikšto apeigose dalyvavo ten gyvenę asmenys.

³ Tai yra apie 15 km.

ir 1811 m. Ukmergės apskrities Švenčionių gubernijos revizijos sąrašė, kur įrašyti viensėdžiai *Syndutiszki* ir *Sylgutyszki* (ŠvnčRS, 156, 157).

1820 m. Labanoro bažnyčios vizitacijos akte pirmą kartą paminimas jau ne viensėdis, o palivarkas (*Folwark*) *Syndutyszki*, kurio savininkas, pavarde Frankas (*W^o Frankas w Pofzesyi W^o Heibowicza*). Palivarke yra 1 sodyba (dūma), kurioje gyvena 12 žmonių (dūšių) (LbnVA, 8)⁴. Tame pačiame šaltinio puslapyje užrašytas ir viensėdis *Sylgutyszki* nedetalizuojant, kiek jame yra sodybų ir kas jų savininkai.

Daug svarbios informacijos yra 1834 m. Vilniaus gubernijos Ukmergės apskrities valstiečių revizinio surašymo dokumentuose, tarp kurių yra ir Saldutiškio palivarkui (*фольварка Сылгутьишекъ*) priklausančių valstiečių sąrašas. Čia minimas viensėdis *Сылгутьишки* pažymint, kad jis panaikintas, o žemė priskirta to paties pavadinimo palivarkui (SldVRS, 262). Be to, nurodyta, jog palivarkas kartu su Rudupio (*Рудуписъ*) ir Vilkakalnio (*Вилкокальнъ*) viensėdžiais atidalintas nuo Kuktiškių dvaro ir atitekęs buvusiam lenkų kariuomenės vėliavininkui (*хорунжию*) Antanui (*Антонию*) Jaloveckiui bei jo žmonai Reginai pagal 1829 m. rugsėjo 13 dienos nekilnojamojo turto pirkimo sutartį (*по купчей крепости*) (SldVRS, 256). Šiame valstiečių surašyme yra ir kitas palivarkas *Сындутьишки* su jam priklausančiu Paaisetės viensėdžiu. Surašant palivarko valstiečius nurodyta jo priklausomybės kaita: 1816 m. priklausė Ferdinandui Frankui, 1821 m. birželio 2 dieną nusipirko dvarininkai Teklė ir Mykolas Geibovičiai, o 1824 m. birželio 28 dieną pagal paveldėjimą atiteko Mykolui Rudzinskiui (SndVRS, 131).

Švenčionių apskrities dvarų inventorių sąrašė, sudarytame 1846 m., jau abi gyvenvietės tapusios dvarais: remiantis 1845 m. protokolu minimi dvarai (*имение*) *Сылгутьишки*, kurio dvarininkas yra Antanas Jaloveckis (*Антон Яловецкаго*), ir *Сындутьишки*, kurio dvarininkas – Antanas Rudzinskis (*Антон Рудзинскаго*) (ŠvnčIS, 1, 4). Vilniaus gubernijos 1861–1865 m. valsčių sąrašė vėl minimi abu dvarai: Švenčionių apskrities Labanoro valsčiuje užrašytas dvaras (*им.*) *Сылгудьишки*, kurio savininkas Jaloveckis, ir dvaras (*им.*) *Сындутьишки*, valdomas Rudzinskio (VGVS, 13).

1890 m. paminėtas *Sylgudyszki*, palivarkas ir žemę valdantis dvaras tarp Aiseto ir Lamėsto ežerų, Švenčionių apskrityje (paviete), Labanoro valsčiuje, kaimo *Sylgudyszki* sritis (*okrąg*). Pažymima, jog ši vietovė yra Jaloveckių

---

⁴ Tinklalpio „Bažnyčių archyvų informacijos sistema“ informacija.

nuosavybė, kurią sudaro 1 namas ir 25 gyventojai katalikai. Taip pat nurodoma, kad kaimiškai sričiai priklauso Antakalnio, Antalamėstės, Krivasalio I ir II, Plaučiškių, Trinkūnų kaimai ir Bendrovės, Pakiaunio (*Pokiewenis*), Pavyžinčio, Varniškių ir Vilkakalnio viensėdžiai – iš viso 159 gyventojai (dūšios) (SG 11, 739). Vilniaus gubernijos gyvenviečių sąrašė (1905 m.) pasikeitusių dvarų administracinė priklausomybė: Linkmenų valsčiuje atsiranda jau minėtam Rudzinskiui priklausantis dvaras (*им.*) *Свендутьишк* ir Jaloveckio valdomas *Сылгудышк* (VGGS, 290, 291).

Vokiečių okupacijos laiku (1917 m.) apskritis ir jos centras dar buvo vadinamas *Saldugischki* (Šimkūnas 2008, 19). Pagal 1923 m. Lietuvos gyventojų surašymo duomenis sudarytame leidinyje *Lietuvos apgyventos vietos* yra *Salgudiškio gst.* (geležinkelio stotis), *Salgudiškio dv.* (dvaras), nuo Salgudiškio geležinkelio stoties nutolęs 0,5 km, ir *Sundutiškio km.* (kaimas), esantis 3 km iki minėtos stoties (LAV, 435, 436). 1927 m. Žemės reformos valdyba paskelbė, kad išparceliuotas *Salgudiškių dv.* (dvaras) oficialiai priskiriamas prie *Saldutiškio m.* (miesto) (VŽ 262, 11), o 1929 m. *Salgudiškių* miestui atiteko *Salgudiškio* dvaro sklypas (VŽ 306, 20).

XX a. I pusės Lietuvos periodinėje spaudoje dar vartoti ir variantai *Šilgudiškis* (pvz., LŽ, 1912 m. balandžio 21 d., 1922 m. balandžio 21 d.), *Šalgudiškis* (LŽ, 1923 m. birželio 20 d.). Forma *Saldutiškis* informacijos priemonėse pradėta vartoti ne vėliau 1923 m. (pvz., LŽ, 1923 m. birželio 20 d.) ir kuo toliau, tuo vis labiau įsigalėjo.

Tuoj po karo administracinio-teritorinio pobūdžio žinynuose iš pradžių buvo Švenčionių apskrities Saldutiškio valsčiaus Saldutiškio apylinkė (LATP, 147). Kiek vėliau atsirado Švenčionėlių raj. Saldutiškio apylinkė, kuriai priklausė Saldutiškio miestelis ir geležinkelio stotis (LATS, 465).

5. Pirmuosius duomenis apie Saldutiškio vardo vartoseną gyvojoje kalboje galima rasti K. Būgos tikrinių žodžių kartotekoje, sudarytoje XX a. I pusėje. Joje kalbininko, žodžių rinkėjo Stasio Dabušio užrašytas bažnytkaimis *Salgudiškis*, o kito kalbos žinovo Antano Vireliūno – dvaro ir stoties vardas *Sundutiškis* (BgK).

1936 m. Lietuvos žemės vardo anketose, kurios yra tikriausias gyvosios kalbos vietovardžių šaltinis, miestas vadinamas dviem vardais: *Silgudiškis* (*Saldutiškis*). Be to, užrašytas geležinkelio stoties vardas *Saldutiškis* ir dvaras prie Aisetos upės *Sundutiškis*, kurio savininkė seniau buvusi Rudzinskienė. Paini vartoseną 1937 m. svarstyta ir tarpukariu veikusios Pavardžių ir

vietovardžių atlietuvinimo komisijos posėdyje⁵, kuriame nutarta vartoti dvi bažnytkaime vardo formas – *Salgūdiškis (Saldūtiškis)*, nes žmonės vadina dvejaip (PVKP 2, 123). Tačiau šios komisijos truputį vėliau parengtuose Utenos apskrities Linkmenų valsčiaus gyvenamųjų vietų sąrašuose (bylose) jau siūloma kitokia miestelio vardų vartosena: *Saldūtiškis mstl.* (miestelis) → *Salgūdiškis (Sandūtiškis) mstl.* (miestelis), t. y. norėta *Saldūtiškio* visai atsiskyti (VB 7, 63). Ten pat įrašytas ir dvaras *Sandūtiškis* (VB 7, 71). Aštuntajame XX a. dešimtmetyje iš gyvosios kalbos užrašytas miestelio vardas *Sandutiškis* = *Saldutiškis (Sundutiškis)* (1976–1978 m.) ir viensėdžio (buv. dvaro) vardas *Sundutiškis* (1979 m.) (VK).

6. Chronologiškai apžvelgus gyvenvietės ir jos vardo formų raidą istorijos dokumentuose ir gyvojoje kalboje, galima padaryti tam tikrus apibendrinimus. Ankstyvųjų istorijos dokumentų analizė verčia abejoti enciklopedinių leidinių teiginiais, kad Saldutiškio dvaras atsirado, įsikūrė XVIII a. pabaigoje. Kaip matyti iš istorijos šaltinių, tuo metu būta ne dvaro, o viensėdžio, tiksliau – dviejų netoli vienas nuo kito nutolusių viensėdžių. Jų užrašymų visuma rodo, jog vieno vardas buvo su šaknimi *silg-*, kito – su *sind-*.

Kiek anksčiau, matyt, atsirado viensėdis, turintis *sind-* šaknies vardą, plg. 1761, 1762 m. užrašymus *de Sinduciszki, de Sindutiszkie*. Nuo 1769 m. žinomas ir viensėdis su *silg-*, plg. įrašus *de Silguszki* ir *de Singuszki*. Kaip jau minėta, viensėdžio *Singuszki* gyventojas Gabrielius Vinclovas neabejotinai yra Tamošiaus Vinclovo (*Tomasz Gabryela Syn Winclaw*), kuris 1795 m. užrašytas kaip viensėdžio *Sylgutyszki* vienos iš sodybų savininkas, tėvas. Todėl Linkmenų metrikų knygoje minimi vardai greičiausiai įvardija tą pačią gyvenamąją vietą: *Singuszki* veikiausiai raštininko iškreipta, blogai išgirsta forma iš *Silguszki*.

Taigi pagal istorijos dokumentus galima rekonstruoti tokią viensėdžio ir jo vardo su *silg-* raidą: *Silguszki, Singuszki* = *Silguškis (1769 m.) → viensėdis (*zafcianek*) *Sylganiszki* = *Silgėniškis (?*Silgioniškis) (1775 m.) → viensėdis (*zafcianek*) *Sylgutiszki, Silguszki* = **Silgutiškis, *Silguškis* (1784 m.) → viensėdis (*zafcianek*) *Sylgutyszki* = *Silgutiškis (1795, 1811 m., 1820 m.) → palivarkas *Сылгутыиуки* = *Silgutiškis (nuo 1829 m., 1834 m.) → dvaras (*имение*) *Сылгутыиуки* = *Silgutiškis (1846 m.) → dvaras (*им.*) *Сылгудыиуки*

---

⁵ Svarstyta 1937 m. lapkričio 5 d., protokolo nr. 146, pasirašė komisijos pirmininkas J. Balčikonis, nariai A. Salys, P. Veblaitis, sekretorius M. Jurkynas.

= *Silgudiškis (1861–1865 m.) → palivarkas (dvaras) *Sylgudyszki* = *Silgudiškis (1890 m.) → dvaras (ум.) *Сылгудышкі* = *Silgudiškis (1905 m.) → *Saldugischki* = *Saldugiškis (1917 m.) → *Salgudiškio gst.*, *Salgudiškio dv.* = *Salgudiškis* (1923 m.) → *Salgudiškių dv.*, *Saldūtiškio m.*, *Salgudiškių miest.*, *Salgudiškio dv.* = *Salgudiškis* || *Saldutiškis* (1927, 1929 m.) → *Saldūtiškis* (1949, 1959 m. ir iki šiol).

Šio vardo kaitos gyvojoje kalboje chronologiniai etapai ne tokie aiškūs. Tarpukariu žmonių vartotos bažnytkaimio (miesto, miestelio) vardo formos *Salgūdiškis*, *Silgūdiškis*, *Saldūtiškis*, *Sandūtiškis* ir geležinkelio stoties vardo variantai *Sundūtiškis*, *Saldūtiškis*. Po karo iš gyvosios vartosenos jau dingusios miestelio vardo formos *Salgūdiškis* ir *Silgūdiškis*: 1976–1978 m. užrašytos *Sandūtiškis* (*Sundūtiškis*), *Saldūtiškis*.

Miestelio vardo *Saldūtiškis* sudėtingos raidos priežastys gali būti tiek lingvistinės, tiek ekstralingvistinės. Pirmiausia sunku paaiškinti ankstyviausios formos *Silguszki* atsiradimą. Ji galbūt rodo buvus autentišką (gyvosios kalbos) *Silguškis, bet, kita vertus, gali būti tik iškreiptas dokumentų variantas, atsiradęs raštininkams iš klausos sutrumpinus formą *Silgutiškis, nes panašaus oikonimų trumpinimo istorijos šaltiniuose galima aptikti ir daugiau: šalia *de Szyliniszki* užrašyta ir *de Szylyszki* 1749, 1756 m. (LkmKrII, 31, 53) = dab. *Šiliniškės*, šalia *Jawarowczyszki* – *Jaworyszki* 1775 m. (LkmIII, 109) = dab. *Jovaraūčiškės*. Vieną kartą užrašytą *Sylganiszki* (= *Silgėniškis, ?*Silgioniškis) galima vertinti kaip tikrą vardo radimosi pradžioje vartotą variantą. Truputį vėliau dokumentuose atsiradusios formos *Silgutiškis tikrumas neabejotinas, nes ji vartota įvairiuose istorijos dokumentuose ir gana ilgai – nuo XVIII a. pabaigos iki XIX a. vidurio. Šio vardo autentiškumą paremia ir jo etimologija.

Gana drąsiai galima teigti, jog *Silgūtiškis kilo (priesagos *-iškis* vedinys) iš avd. *Silgūtis. Taip teigti leidžia dabartinės ir ypač istorinės antroponimijos duomenys. Iki šių dienų išliko pvd. *Silgis* (LPŽ 2, 712). Tiesa, ji užrašyta iš Šiaulėnų valsčiaus, t. y. toli nuo Saldutiškio, tačiau istoriniai duomenys suteikia išsamesnių žinių, susijusių su šio avd. vartojimo plotu. Anksčiausiai avd. su *silg-* galbūt fiksuotas Vilniuje: XVII a. pradžios šv. Jono bažnyčios santuokų knygoje yra įrašytas avd. *szilgis*, kuris atstatomas kaip lie. *Silgis* (Zinkevičius 1977, 194). Vėliau tokios šaknies antroponimų pasirodo Žemaičiuose: 1630 m. Dirvėnų dvare (greičiausiai dab. Šiaulių raj.) užrašytas patroniminis avd. *Jonutis Silgaitis* (DrvI, 7), o 1662 m. Luknėse (?) (dab. Skuodo raj.) – *Macieia Sylgia* (kilm.) (ŽVI, 278). Galima spėti, jog šis avd.

dar anksčiau buvęs Rietavo apylinkėse, nes 1554–1569 m. užrašytas Dalgų dvaro (dab. Rietavo sav. ter.) dirvos vardas *Silgiska* (RtŽR, 4), greičiausiai kilęs iš *Silgis.

XVIII a. pradžioje avd. *Silgis* atsiranda Rytų Lietuvoje, Videniškių parapijoje (dab. Molėtų raj.). Šios parapijos 1691–1781 m. santuokų metrikų knygoje tokios šaknies avd. daug: *Iosephum Silgis de Gieluze* 1706 m. (jaun.) (VdnS, 21), *Petro Silgis de Gaygoły* 1706 m. (liud.) (l. 21, 23), *Cristina^m Silgicza^m de giluze* 1708 m. (nuot.) (l. 25), *Mathia filgis de Gaygoły* 1711 m. (liud.) (l. 27), *Mathia Silgis de Giluze* 1714 m. (liud.) (l. 35), *Elisabetha^m Silgicia de Giluze* 1714 m. (nuot.) (l. 35), *Michaelem Sylgis de Giedrocie* 1735 m. (jaun.) (l. 54), *Martinum Silgis de Golgoli* (jaun.), *Michael Silgis de Zegały* (liud.), *Ioannes Silgis de Grodzi* (liud.) 1741 m. (l. 62), *Nicolao Sylgis de Gielagole* (liud.), *Ioanne filgis de Grodzi* (liud.) 1745 m. (l. 67), *Mich: Sylgis de Gielagole* 1755 m. (liud.) (l. 84), *Michaele Siłga de Gaygały* 1756 m. (liud.) (l. 88), *Dorotha Sylgiowna de Grodzie* 1759 m. (nuot.) (l. 92), *Martino Silgis de Grygialy* 1760 m. (liud.) (l. 95), *Ioanne Silgis* 1765 m. (liud.) (l. 104), *Andream Silgis de Gaygoły Parochiæ Ovantensis* 1765 m. (jaun.) (l. 106), *Andréxá Silgis de Grygały Parochiæ Ovantensis* 1765 m. (liud.) (l. 108), *Andr[eo] Sylgis de Sylgie* 1767 m. (liud.) (l. 129)⁶. Identifikavus įrašuose minimas gyvenvietes galima teigti, kad žmonės su antruoju įvardijimo nariu *Silgis* gyveno Gilužiuose, Gaigaluose, Gėliogaliuose, Giedraičiuose, Galuose⁷, Gruodžiuose, Silgiuose⁸.

Iš avd. *Silgis*, matyt, kilo patroniminis vedinys *Silgūtis ‘Silgio sūnus’, kuris ir yra formos *Silgūtiškis pamatas. Galima spėti, jog kažkurių Videniškių knygoje paminėtų asmenų sūnus ir buvo pirmasis Silgutiškio viensėdžio gyventojas, nes atstumas tarp minėtų vietovių ir Saldutiškio nėra labai didelis. Kad antroponimo su *silg-* čia būta, rodo ir iš jo kilęs netoli esančio dab. kaimo vardas *Silgiškis* (dar žr. Razmukaitė 1998, 68), kuris minimas

---

⁶ Šie Videniškių bažnyčios knygos asmenvardžių išrašai yra Lietuvių kalbos instituto Baltų kalbų ir vardyno tyrimų centro istorinių asmenvardžių kartotekoje. Straipsnio autorius dėkingas Vidui Garliauskui, sutikrusiam juos su įrašais turimoje knygos kopijoje ir pateikusiam papildomos informacijos.

⁷ Dokumento užrašymas *de Zegały* traktuotinas kaip [*de Ze Gały*] – lenkiškas prielinksnis *ze* ‘iš’ priskirtas kaimo vardui.

⁸ Silgių gyvenvietė iki šių dienų neišliko arba dabar turi kitą vardą.

⁹ Dėl patroniminės kilmės asmenvardžių su priesaga *-utis* plačiau žr. Maciejauskienė 1991, 227, 240.

1892 m. išleistame Kauno gubernijos Zarasų (*Новоалександровскій*) apskrities Tauragnų valsčiaus gyvenamųjų vietų sąrašė (KnGGS, 307).

Avd. *Silgis* laikomas pravardiniu, siejamas su lie. *silgis* 'sklāstis', *silgti* 'ilgētis, norėti pamatyti' (LPŽ 2, 712), manoma, kad jis rodo fizines žmogaus ypatybes (Zinkevičius 2008, 602). Ryšys su lie. *silgis* tikrai įmanomas, nes šis apeliatyvas žinomas žemaičių šnektose (žr. LKŽ^e), o asmenvardis anksčiau vartotas taip pat šios tarmės plotuose. Tokiam kildinimui neprieštarauja ir motyvacijos analogijos: plg. pvd. *Kabēlis* : lie. *kabēlis* 'kablys kam nors užkabinti ar prikabinti, kablys su ilgu kotu, kobinys' (LPŽ 1, 878), *Kablīs*, *Kablīs* : lie. *kablīs* 'medinis arba geležinis kuolelis lenktu galu; palinkęs, nerangus, apsilėidęs žmogus'.

Kita istorijos dokumentų pradinė forma **Silgėniškis* (?**Silgioniškis*) (*Sylganiszki*), kaip minėta, taip pat gali būti autentiška, nes gyvenviečių vardų formavimosi pradžioje variantų buvimas yra gana dažnas reiškinys: plg. netoli nuo Saldutiškio esančių dab. kaimų vardų *Mineiškiemis* ir *Ginūčiai* variantus *de villa Minieyszany* 1708, 1718 m. (LkmKr_I, 2, 32), *de villa Minieifzany* 1718, 1719 m. (LkmKr_I, 34, 35), *de minieyszany* 1721 m. (LkmKr_I, 46), *de Minieyszany* 1726 m. (LkmKr_I, 63), 1741, 1743 m. (LkmKr_{II}, 4, 13), 1772 m. (LkmKr_{III}, 91) ir *de Minieyszekiemy* 1737 m. (LkmKr_I, 97), *de Villa Minieyszkiemie* 1731 m. (LkmKr_I, 77), *de Minieyszkiemie* 1750, 1752, 1759 m. (LkmKr_{II}, 34, 39, 66), *de villa minieyszkiemie* 1758 m. (LkmKr_{II}, 60); *de Ginutany* 1753 m. (LkmS, 13), 1759 m. (LkmKr_{II}, 66) ir *de Ginuty* 1748 m. (LkmKr_{II}, 27), *de Ginucie* 1753 m. (LkmKr_{II}, 44). Forma **Silgėniškis* kildintina iš avd. **Silgėnas*, kuris, kaip ir **Silgūtis*, laikytinas patroniminiu¹⁰.

Dar viena ankstyva Saldutiškio forma **Silguškis* (*Silguszki*), kaip jau pastebėta, veikiau yra dokumentų (ne gyvosios kalbos) padarinys, atsiradęs iš klausos sutrumpinus formą **Silgūtiškis*. Taip teigti leidžia ir ta aplinkybė, jog **Silguškis* būtų kilęs iš *u*-kamienio avd.¹¹, o istorijos ir dabartiniai duomenys rodo tik antroponimą **Silgis*.

---

¹⁰ Pagal dab. Punios apylinkių kaimo vardą *Silgiōnys* būtų galima rekonstruoti dar vieną šaknies *silg-* patroniminį avd. **Silgionis*, tačiau greičiausiai dabartinė oikonimo forma yra antrinė, išsirutuliojusi iš **Stilgiōnys* (žr. Palionis 2008, 291–292).

¹¹ Plg. iš *u*-kamienių avd. sudarytus kaimų vardus *Bárkuškis* : *Bařkus*, *Bařtkuškis* : *Bařtkus*, *Pėtkuškis* : *Pėtkus*, *Vaiřtkuškis*, *Vaiřkùškis* : *Vaiřtkus*, *Vìtkuškis* : *Vìtkus* (Razmukaitė 1998, 78, 93); dar žr. Skardžius 1996, 162.

Vėlesnės, t. y. po *Silgūtiškio atsiradusios, formos yra antrinės. XIX a. II pusėje dokumentuose pasirodžiusi, o XX a. pirmoje pusėje ir gyvojoje kalboje vartota *Silgūdiškis* (dokumentų *Сылгудыиуки, Sylgudyszki*) greičiausiai atsirado dėl tolimosios progresyvinės asimiliacijos (suskardėjimo). Tokie fonetiniai pakitimai toponimijoje nėra dažni, bet galimi, plg. *Abreizeris* < *Abreizelis* b., mš. Rk (LVŽ 1, 7), *Érdegiškis* < *Ēgergiškis* < *Ēgerdiškis* dv., k. Gdžn (LVŽ 2, 456–457). Iš apeliatyvinės leksikos minėtini *šlipšis* < *šlipsis* ‘kaklaraištis’, *šnāpšė* < *šnāpsė* ‘degtinė’, *češnāgas* < *česnāgas* ‘česnakas’ (Zinkėvičius 1966, 171).

Iš jos kiek vėliau išsirutuliojo *Salgūdiškis*. *Silg-* į *salg-* greičiausiai pavirto ne dėl fonetinių priežasčių. Galbūt įtikimiausia manyti, jog tai įvyko dėl liaudies etimologijos: susiejus vardo kilmę su lie. *salà* ‘sodžius, kaimas’ ir *gūdas* ‘baltarusis (kartais lenkas ar rusas)’¹². Kaip minėta, dvarą (palivarką) nuo 1829 m. valdė lenkų dvarininkai Jaloveckiai, taigi „etimologinis“ tokios sąsajos pamatas akivaizdus¹³.

Truputį vėlesnę formą *Saldūtiškis* taip pat būtų galima laikyti liaudies etimologijos rezultatu dėl galimo susiejimo su lie. *saldūs* ‘turintis cukraus, medaus skonį; teikiantis pasitenkinimą, malonus, mielas’. Tačiau tokia formos atsiradimo priežastis greičiausiai gali būti nebent antrinė, o tikrąja reikėtų laikyti tarpukariu prasidėjusį dviejų atskirų vietovių – Saldutiškio miestelio (buv. viensėdžio, palivarko, dvaro) ir šalia Aisetos upės buvusio Sandutiškio dvaro (buv. viensėdžio, palivarko) – vardų mišimą.

Viensėdžio, vėliau palivarko, dvaro vardas *Sandūtiškis* istorijos šaltiniuose kito kiek mažiau: *Sinduciszki, Sindutiszkie* = *Sindutiškis (1761, 1762 m.) → viensėdis (*zafcianek*) *Synduszki* = *Sinduškis (1784 m.) → *Syndutyszki* = *Sindutiškis (1778 m.) → viensėdis *Syndutyszki, Syndutiszki* = *Sindutiškis (1795,

¹² Pagal lietuvių kalbos liaudies etimologijų klasifikaciją šis atvejis, matyt, priskirtinas formos keičiamajai liaudies etimologijai (plg. Kabašinskaitė 1998, 23–31).

¹³ Liaudies etimologijos vaidmuo toponimijoje nėra išsamiau tirtas, tačiau paminėtini dar keli su šiuo reiškiniu galimai susiję vv.: *Bried-vaišis* (plg. lie. *briedis*) < *Brid-vaišis, Bryd-vaišis* : *bridà* ‘šlapumas, purvas; brasta per upę’, *brydà* ‘bridimas, kelias per pelkę’, *Dėdž-iupis* (plg. lie. *dėdė, dėdžius*) < *Dėč-iupis* : *dėtis* ‘paukščių kiaušinių dėjimo laikotarpis’ (Vanagas 1981, 70, 82), *Dievogaršis* (plg. lie. *Diėvas* ir *garšas* ‘garbė’) < *Bagaslaviškis* : le. avd. *Bogoslaw*, br. avd. *Багаслоў*, lie. avd. *Bagaslāuskas, Bagaslāuskas* (LVŽ 2, 267; 1, 295), *Ežiākepis, Ežkepiā* (plg. lie. *ežys* ir *kėpti*) : *ėrškepiā* ‘mokestis, kurį bežemiai mokėjo sodžiui už daržus’ (LVŽ 2, 493), *Galintėnai* k., mš., pv. Rait (plg. lie. *galintinis, -ė* ‘paskutinis’) < *Gailintėnai : *Gailintas* ež.

1811 m.) → palivarkas (*Folwark*), dvaras (*имение*) *Syndutyszki*, *Сындутышки*, *Сындутышкі*, *Свендутьшкі* = *Sindutiškis (nuo 1816, 1820, 1834, 1846, 1861–1868, 1905 m.) → *Sundutiškio km.* = *Sundùtiškis* (1923 m.). Iš gyvosios kalbos užrašytos dvi formos: dvaras *Sundùtiškis*, *Sandùtiškis* (tarpukariu) → viensėdis (buv. dvaras) *Sundùtiškis* (1979 m.).

Pagal daugelį užrašymų šaltiniuose pirmine forma laikytina *Sindutiškis, o *Sinduškis (*Synduszki*), kaip ir *Silguškis (*Silguszki*), greičiausiai yra tik užrašytojo netiksliai išgirstà ir sutrumpinta. Vardas *Sindutiškis, matyt, taip pat yra asmenvardinės kilmės: kilęs iš avd. *Sindùtis ar pan. Tačiau tokio antroponimo buvimą tiesiogiai pagrindžiančių duomenų lietuvių dabartiniame ir istoriniame vardyne bent kol kas nerasta: tegalima nurodyti XVIII a. pradžioje Kelmės mieste užrašytą avd. *Alexander Syndycki* 1702, 1703 m. (KlmI, 21, 113). Galima spėti, kad avd. *Sindùtis yra patroniminės kilmės, atsiradęs iš avd. *Sindas, *Sindys ar pan. Šie gali būti baltiški – dvikamienių avd. *Siñ-daras* (← pvd. *Siñ-doras*), *Sin-daras*, *Siñ-deris*, *Sin-deras* trumpiniai (plg. LPŽ 2, 718; Zinkevičius 2008, 82, 133). Kita vertus, šaknis *sind-* gali būti slaviškos kilmės, plg. le. pvd. *Sind*, *Sinda*, *Sindo* (SNP 8, 421). Iš formos *Sindutiškis tarpukariu išsirutuliojo *Sandùtiškis* (dial. *Sundùtiškis*). Tokio virsmo priežastys labai neaiškios. Galbūt taip atsitiko dėl analogijos: *silg-* (*Silgùtiškis → *Silgùdiškis*) virtus į *salg-* (*Salgùdiškis*), *sind-* pakito į *sand-*.

Kaip jau minėta, tarpukariu greta miestelio vardo formų *Salgùdiškis*, *Silgùdiškis*, *Saldùtiškis* vartota ir *Sandùtiškis*. Ji išlikusi net ir aštuntajame XX a. dešimtmetyje: *Sandùtiškis* (*Sundùtiškis*), *Saldùtiškis*. Iš to darytina išvada, kad tarpukariu skirtingų, bet netoli viena nuo kitos esančių vietovių vardai gyvojoje kalboje sumišo ir todėl atsirado kontaminacinė forma *Saldùtiškis* : *Salgùdiškis* (*Silgùdiškis*) + *Sandùtiškis* (dial. *Sundùtiškis*).

Vokiečių vartotas miestelio vardo variantas *Saldugiškis (*Saldugischki*), taip pat tarpukario periodinėje spaudoje pasitaikę *Šilgudiškis*, *Šalgudiškis* greičiausiai yra ne gyvosios kalbos faktai, o tik momentinės iškraipytos formos iš *Salgùdiškis*, *Silgùdiškis*. Taip manyti galima todėl, kad jų nepatvirtina istorijos dokumentų ir gyvosios kalbos duomenys.

Išvados

1. Istorijos dokumentuose nuo XVIII a. II pusės pradėtas minėti Saldutiškio viensėdis, todėl enciklopedinis teiginys, jog Saldutiškio dvaras įsikūrė XVIII a. pabaigoje, nėra tikslus – jis, kaip palivarkas, atsirado 3-iajame XIX a. dešimtmetyje.

2. Pirminis (XVIII a. II pusės–XIX a. I pusės) Saldutiškio vardas buvo **Silgùtiškis*, kilęs iš avd. **Silgùtis*.
3. Gyvenvietės kūrimosi pradžioje **Silgùtiškis* turėjo variantą **Silgèniškis* (?**Silgioniškis*), kuris kildintinas iš avd. **Silgénas*.
4. Nuo XIX a. II pusės ir XX a. I pusėje (tarpukariu) vartota forma *Silgùdiškis* dėl tolimosios progresyvinės asimiliacijos atsirado iš **Silgùtiškis*.
5. Tarpukariu plačiai paplitęs vardas *Salgùdiškis* dėl liaudies etimologijos išsirutuliojo iš *Silgùdiškis* ← **Silgùtiškis*.
6. Tarpukario Lietuvoje atsiradusi ir iki šiol vartojama oficiali miestelio vardo forma *Saldùtiškis* yra kontaminacinė, susidariusi dėl dviejų atskirų gyvenviečių – Saldutiškio miestelio (buv. viensėdžio, palivarko, dvaro) ir šalia Aisetos upės buvusio Sandutiškio dvaro (buv. viensėdžio, palivarko) – vardu mišimo: *Saldùtiškis* : *Salgùdiškis* (*Silgùdiškis*) + *Sandùtiškis* (dial. *Sundùtiškis*) ← **Sindùtiškis*.

ON THE EVOLUTION AND ORIGIN OF THE TOWN NAME *Saldùtiškis*

Summary

The Saldutiškis settlement (steading) was first mentioned in historical documents in the second half of the 18th century. The Saldutiškis estate was founded in the third decade of the 19th century. The analysis of records in historical documents leads to the conclusion that the original name of Saldutiškis was **Silgùtiškis* (the second half of the 18th century – the first half of the 19th century), derived from the personal name **Silgùtis*. When the settlement was first created, **Silgùtiškis* also had the variant name **Silgèniškis* (?**Silgioniškis*), derived from the personal name **Silgénas*. From the second half of the 19th century and during the first half of the 20th century (the interwar period in Lithuania), the form *Silgùdiškis* was in use, which derived from **Silgùtiškis* during distant progressive assimilation. During the interwar period, the widespread version of the name – *Salgùdiškis* – developed from *Silgùdiškis* ← **Silgùtiškis* due to folk etymology. The official town name *Saldùtiškis*, which appeared during the interwar period and is still in use today, is a contamination. It came about by combining the names of two different settlements, the Saldutiškis town (prev. steading, grange, estate) and the Sandutiškis estate (prev. steading, grange) located near the Aiseta river: *Saldùtiškis* : *Salgùdiškis* (*Silgùdiškis*) + *Sandùtiškis* (dial. *Sundùtiškis*) ← **Sindùtiškis*.

SUTRUMPINIMAI

b. – bala	mš. – miškas
dv. – dvaras	nuot. – nuotaka
ež. – ežeras	pv. – pieva
Gdžn – Geidžiūnai (Biržų raj.)	Rait – Raitiniškai (Alytaus raj.)
jaun. – jaunikis	raj. – rajonas
k. – kaimas	Rk – Rōkiškis
l. – lapas	sav. – savivaldybė
liud. – liudininkas	ter. – teritorija

ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

Adamonytė Veronika 2008, [Kalbininkės komentarai], *Gimtoji kalba* 11, 19–20.

BgK – K. *Būgos nomina propria kartoteka*, saugoma Lietuvių kalbos instituto Baltų kalbų ir vardyno tyrimų centro archyve.

BrsIDV – [Breslaujos dekanato vietovių sąrašai. 1784 m.], LVIA F. SA, B. 19252.

BrsIVA – *Wizyty Calego Dekanatu Braslawskiego przezemnie Dziekana nizey na podpisaniu wyrażonego, wszystkich Kosciółow z Parafiami w nim Zostaiacemi Z woli Dyspozycyi J. O. Xiążęcia Jnic̄i Ignacego Jakuba Masalskiego porządnie opisane. w Roku 1784*, LVIA F. 694, Apr. 1, B. 3505.

DrvI – *Inwentarz maiętnosci Dyrwianskiej ... [Dirvėnų dvaro inventoriaus ištraukos. 1630 m.]*, MABRS F. 35–20.

Juodzevičius Balys 2001, *Utena ir apylinkės*, Utena: Utenos spaustuvė.

Kabašinskaitė Birutė 1998, *Lietuvių kalbos liaudies etimologija ir artimi reiškiniai*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

KlmI – *Inwentarz maiętnosci Kielmienskiey y Grawzanskiey. Nowey verifikacýey w Roku 1700 sporządzony przez [...] Pana Samuela Mikulicza. A teraz spisany na Rok 1702*, LNBRS F. 91-419.

KpGGs – *Списокъ населенныхъ местъ Ковенской Губернии*, Ковна: Въ Типографіи Губернскаго Правленія, 1892.

Kviklys Bronius 1964, *Mūsų Lietuva* 1, Boston: Lietuvių enciklopedijos leidykla.

LATP – *Lietuvos TSR administratyvinis-teritorinis padalinimas*, Vilnius: Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo leidinys, 1949.

LATS – *Lietuvos TSR administracinis-teritorinis suskirstymas*, Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1959.

LAV – *Lietuvos apgyventos vietos*, Kaunas: A. Bako spaustuvė, 1925.

LbnVA – *Wizyta calego Funduszu Kosciola i Plebanij Łabonarskiej. Dyecezyi i Gubernij Wilenskiej. Dekanatu i Powiatu Wilkomierskiego, za Rok 1820. Skutkiem Ukazu*

Wileńskiego Rzymsko Katolickiego Konsystorza Oddziału Rządowego, za №3,237. *Miesiąca Julij danego, Sporządzona-*, tinklalapio „Bažnyčių archyvų informacijos sistema“ informacija (<http://193.219.81.76/~baris>).

LE 26 – Pranas Čepėnas (red.), *Lietuvių enciklopedija* 26, Boston: Lietuvių enciklopedijos leidykla, 1961.

LkmKr_I – *Księga Metryk Chrzestnych Kosciola Parafialnego Łyngmianskiego od Roku 1708. Januaryi 10. dnia do Roku 1740 Apryla 24. dnia*, saugoma Linkmenų bažnyčios archyve.

LkmKr_{II} – *Księga Metryk Chrzestnych Kosciola Parafialnego Łyngmianskiego od roku 1740. Maia 22. dnia do Roku 1760. Oktobra 24. dnia*, saugoma Linkmenų bažnyčios archyve.

LkmKr_{III} – *Księga Metryk Chrzestnych Kosciola Parafialnego Łyngmianskiego od Roku 1760. Novembra 9. dnia do Roku 1790. Novembra 25. dnia*, saugoma Linkmenų bažnyčios archyve.

LkmS – *Księga Metryk Slubnych Kosciola Parafialnego Łyngmianskiego od roku 1740. Junii 3. dnia do Roku 1760. Novembra 9. dnia*, saugoma Linkmenų bažnyčios archyve.

LKŽ^e – Gertrūda Naktinienė (red.), *Lietuvių kalbos žodynas 1–20 (1941–2002)*: elektroninis variantas, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005 (<http://www.lkz.lt>).

LPŽ – Aleksandras Vanagas (red.), *Lietuvių pavardžių žodynas 1–2*, Vilnius: Mokslas, 1985–1989.

LVvGDB – Lietuvos vietovardžių geoinformacinė duomenų bazė, Lietuvių kalbos institutas, 2007– (<http://lvvgdb.lki.lt>).

LVŽ – *Lietuvos vietovardžių žodynas 1–*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2008–.

LŽ – *Lietuvos žinios*.

Maciejauskienė Vitalija 1991, *Lietuvių pavardžių susidarymas*, Vilnius: Mokslas.

Palionis Jonas 2008, Dėl keletu retų vietovardžių kilmės (*Greikónys, Grikapėdis, Plasapnykai, Pušėnai, Silgiónys, Tauliūkai, Vašodžiai*), *Baltistica* 43(2), 289–295.

PVKP 2 – *Vidaus reikalų ministerija. Pavardžių ir vietovardžių atlievavimo komisijos protokolų knyga. 1936, 1937, 1938, 1939, 1940*, saugoma Lietuvių kalbos instituto Baltų kalbų ir vardyno tyrimų centro archyve.

Razmukaitė Marija 1998, *Lietuvos priesaginiai oikonimai*, Humanitarinių mokslų daktaro disertacija, Lietuvių kalbos institutas, Vytauto Didžiojo universitetas.

RtŽR – [*Rietavo valsčiaus žemės ribų aprašymas. 1554–1569 m.*], MABRS F 37–10321.

Ruzgas Albertas 1988, Iš Saldutiškio vardo istorijos, *Mūsų kalba* 1, 49–50.

SG 11 – Bronisław Chlebowski, Władysław Walewski (red.), *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich* 11, Warszawa: Nakładem Władysława Walewskiego, Druk „Wieku“ Nowy-Świat Nr. 61, 1890.

Skardžius Pranas 1996, *Rinktiniai raštai* 1, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.

SldVRS – *Ревизская Сказка 1834го года Апреля 17го дня Виленской Губернии Вилкомирскаго уезда фольварка Сылгутушекъ и принадлежащихъ къ оному застенковъ*, LVIA F. 515, Apr. 15, B. 645.

SndVRS – Ревизская Сказка 1834. года Юня [...] дня Виленской Губерніи Вилкомирскаго Уъзда Лабонарской парафіи Фольварка Сындутышки Антона Рудзинскаго, LVIA F. 515, Apr. 15, B. 645.

SNP 8 – Kazimierz Rymut (sud.), *Słownik nazwisk współcześnie w Polsce używanych*, Kraków: Polska Akademia Nauk, Instytut Języka Polskiego, 1994.

Šimkūnas Romualdas 2008, Įteisintos vietovardžių klaidos, *Gimtoji kalba* 11, 18–19.

ŠvnčIS – Списокъ Инвентарей Помѣщичьихъ имѣній представляемыхъ отъ Виленскаго Губернскаго Комитета съ приложеннымъ къ каждому шнуромъ и печатью протоколомъ Комитета [...] 1846 года, LVIA F. 394, Apr. 6, B. 350.

ŠvnčRS – Ревизскія Сказки № 11 Перечисленныхъ Имѣнійхъ [...] Вилкомирскай в. Свѣнцианскай губ. 1811. года, LVIA F. 515, Apr. 15, B. 225.

UkmA – Roku 1795 m̄ca Decembra 23. dnia. Powiatu Wiłkomierskiego Parafj Kuku-ciskiey Dzierzawca Tadeusz Szulc Woyski Plb^z Sandeckiego. Dobr Biskupstwa Wilenskiego Kukuciszek na mocy Plenipotencyi od [...] Xiędza Antoniego Kruszewskiego Kanonika Wilenskiego Administratora Przewydwiącego Dobr Biskupstwa Wilenskiego mnie danej y przed Aktami Ziemiemi Woiewodztwa Wilenskiego przyznanej wedle Uniwersału teraz-nieyszego R^z Oktobra 7 dnia. wydanego Czynie ninieysze Podanie o lidzbie w tych Dobrach znajdujących się Dymow y Dusz Męskiey y Zenskiey Płci bez naymnieyszego zatajenia; A Ieslibym co utail y w tym przekonany zastal podaie siebie tey karze iaka iest w wyz wspom-nionym Uniwersale postanowiona, LVIA F. 515, Apr. 15, B. 171.

UkmKD – Taryffa kurzących się Dymow w Powiecie Wiłkomirskim znajdujących się z dystynkcyą w Rubrykach wyrażoną de przepisu Prawa stosowano z Lustracyi za konstytucyą naypoznieszego Seymu 1775. R^z przez nas tąż konstytucyą wyznaczonych y niżej podpisa-nych in Locis Fundorum expedyowaney dla in O^zbri 1775 Roku Sporządzona –, LVIA F. SA, B. 18584.

UtE – Osvaldas Aleksa et al., *Utenos krašto enciklopedija*, Utena: Utenos A. ir M. Miš-kinių viešojoji biblioteka, 2002 (<http://www.utena-on.lt>).

Vanagas Aleksandras 1981, *Lietuvių hidronimų etimologinis žodynas*, Vilnius: Moks-las.

Vanagas Aleksandras 1996, *Lietuvos miestų vardai*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.

VB 7 – Pavardžių ir vietovardžių komisijos Utenos, Vilkaviškio, Zarasų apskričių gyve-namųjų vietų sąrašai (bylos) 7, saugomos Lietuvių kalbos instituto Baltų kalbų ir vardyno tyrimų centro archyve.

VdnS – *METRICA Copulatorum An[n]o D[omi]ni 1691 – [Videniškių bažnyčios san-tuokų metrikų knyga. 1691–1781 m.]*, saugoma Videniškių bažnyčios archyve.

VGGS – Виленская губернія. Полный списокъ населенныхъ местъ со статистическими данными о каждомъ поселении, составленный по офиціальнымъ свѣдѣніямъ I. I. Гошкевичемъ, Вильна: Губернская Типографія, 1905.

VGVS – Списокъ волостей и сельскихъ обществъ по мировымъ учаскамъ Виленской губерніи 1873 года, Вильна: Въ типографіи А. Г. Сыркина, 1873.

VK – *Abėcėlinė vietovardžių, surinktų iš gyvosios kalbos, kartoteka*, saugoma Lietuvių kalbos instituto Baltų kalbų ir vardyno tyrimų centre.

VLE 20 – Valdemaras Razumas et al. (red.), *Visuotinė lietuvių enciklopedija 20*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2011.

VŽ 262 – *Vyriausybės žinios 262*, Kaunas, 1927 m. lapkričio mėn. 22 d.

VŽ 306 – *Vyriausybės žinios 306*, Kaunas, 1929 m. rugpjūčio mėn. 12 d.

Zinkevičius Zigmąs 1966, *Lietuvių dialektologija*, Vilnius: Mintis.

Zinkevičius Zigmąs 1977, *Lietuvių antroponimika. Vilniaus lietuvių asmenvardžiai XVII a. pradžioje*, Vilnius: Mokslas.

Zinkevičius Zigmąs 2008, *Lietuvių asmenvardžiai*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

ŽVI – [*Žemaičių vyskupo asmeninių valdų 1662 m. generalinis inventoriųs*], LNBRŠ F. 93–2019.

Laimutis BILKIS

Lietuvių kalbos institutas

P. Vileišio g. 5

LT-10308 Vilnius

Lithuania

[*laibil@lki.lt*]